

**De medicinae militaris apud veteres Graecos Romanosque conditione. III /
D. Carolus Gottlob Kühn.**

Contributors

Kühn, Karl Gottlob, 1754-1840.
Seckendorff, Friedrich Eduard von, 1797-
Royal College of Surgeons of England

Publication/Creation

[Leipzig] : [publisher not identified], [1825]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/syp7mad5>

Provider

Royal College of Surgeons

License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by The Royal College of Surgeons of England. The original may be consulted at The Royal College of Surgeons of England. where the originals may be consulted. This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

19
D. CAROLUS GOTTLOB KÜHN

PHYSIOLOGIAE ET PATHOL. P. O.

UNIVERSITATIS LITERARUM LIPSIENSIS

H. T.

P R O C A N C E L L A R I U S

PANEGYRIN MEDICAM

D. XI. FEBRUAR. MENS. A. R. S. MDCCCXXV

IN

AUDITORIO IURIDICO

CELEBRANDAM

INDICIT.

*De medicinae militaris apud veteres Graecos Romanosque
conditione.*

III.

B. CAROLUS GOTTFRIED RUMPH

PHYSICUS ET ANATOMUS

CONSTITUTIONIS HUMANAE LIBER PRIMUS

P. R. O. C. A. N. C. E. L. A. R. U. S.

P. A. N. T. E. G. R. A. M. M. E. D. I. C. A. M.

DE HUMANAE VITAE AETATIS

A. N. T. I. Q. U. I. T. A. T. I. O. N. I. B. U. S.

C. O. N. T. E. N. T. I. U. M.

THE HIGHER AND LOWER CLASSES OF HUMANITY

CONTENTS

Nuper, cum de vestigiis medicorum militarium apud XENOPHONTEM exponerem, in quaestionem de loco incidi, quo vulnerati milites a medicis erant tractandi. Et quidem antiquissimo aevo non in unum eundemque locum cogeabantur, quicumque paulo gravius sauciati erant, sed quisque se ad castra recipiebat, ibique vulneris curationem in tentorio suo aut sua ipsius manu suscipiebat, aut si illius gravitas artis opem efflagitaret, chirurgum in auxilium vocabat. Quam quidem consuetudinem HOMERI temporibus obtinuisse, probant vel illa loca, quae primo de hoc argumento specimine attuli, ut de aliis taceam. Duravit autem idem mos usque ad imperatorum Romanorum tempora. Nam qui ad Germanici, Tiberii, Traianique exempla provocant, ut valetudinaria tunc in usu fuisse probent, scriptorum loca, unde suae sententiae fundamentum repetunt, aut plane non, aut fugitivo tantum oculo inspexerunt ¹⁾. Etenim VELLEII PATERCULI

1) Inter hos haud temere Illustr. GRAEFFIUM (*Die Waffenbahre* p. 13.) retulerim. CAESARIS enim *de bello gall.* III. c. 78. locus, quo de vulneratis militibus, aut ex acie auferendis, aut inter ruricolae locupletiores distribuendis, ut ibi melius, quam in ca-

locus, qui e libri II. c. 114. adducitur, de imbecillis, qui ob itineris molestias viribus deficiebant, agit, *quorum salus ac valetudo Caesaris cura ita sustentata fuerit, tanquam distractissimus ille tantorum onerum mole huic uni negotio vacaret.* Hisce, etiamsi non vulneratis, cum desiderarent, paratum erat iunctum vehiculum, nec lecticae adeo Caesaris usus denegabatur: his cibi ad reparandas vires apti offerebantur: his denique balneorum usum, e castris alias proscriptum, concessit. Neque vero alter PLINII locus, e *Panegy. in Traian.* c. 13. laudatus, aptior est ad probandam sententiam, imperatorem illum valetudinaria visitasse militaria. Laudat scilicet PLINIUS Traianum, quod militibus fessis solatium, aegris opem tulerit: non ipsi moris fuisse, sua inire tentoria, nisi commilitonum ante lustrasset, nec requiem corpori, nisi post omnes dedisse. VNUS TACITI (*annal.* I. c. 71.) locus ad curam pertinet, quam militibus, e proelio commisso vulneratis, Germanicus dicavit: nam ipsum narrat, ut cladis Varianae memoriam etiam comitate leniret, circumivisse saucios, facta singulorum extulisse, vulnera intuitum, alium spe, alium gloria, cunctos alloquio et cura sibi et proelio firmasse. E quo TACITI loco luculenter patet, milites vulneratos in illa Germanici contra Germanos suscepta expeditione, quae anno V.C. DCCLXVIII. a Chr. nat. xv. locum habebat, nondum vale-

stris licebat, curarentur, actum esse contendit, ne extat quidem, cum liber ille non nisi XXIX constet capitibus, nec in toto libro vel levissimum rei, quae probanda erat, vestigium occurrat.

tudinariis fuisse exceptos atque curatos. Nam verbo *circumire* aperte indicari mihi videtur, in diversis locis aegrotos commoratos fuisse.

Quae cum ita sint, extra omnem dubitationem positum esse videtur, hisce temporibus vulneratos milites in tentoriis decubuisse suis. Si vero castra moverentur, vulnorumque gravitas impediret, quominus aegroti exercitum sequi possent, in vicinos pagos urbesque distribuebantur, ut melius ab hospitibus curarentur. Hoc fecit Cyrus, cum Cadusianos milites, quos illorum dux, inscio Cyro, Babyloniam terram vastare iusserat, in fugam ab Assyriorum rege conversos, multosque vulneratos compexisset: *Κῦρος δὲ ὡς ἤσθετο τὸ γεγονός, ὑπῆντα τε τοῖς Καδουσίοις, καὶ ὄντινα ἴδοι τετραμένον ἀναλαμβάνων τοῦτον μὲν ὡς Γαδάταν ἐπεμπεν, ὡς θεραπεύοιτο.* XENOPH. *Cyrop.* V. c. 4. §. 17. Et Veienti bello, quod ante Chr. N. cccclxxviii, anno exarserat, M. Fabius Consul, Q. Fabii, tertio anno ante consulatu functi, et in proelio illo interfecti, frater, *haud immemor ejus, quod initio consulatus imbiberat, reconciliandi animos plebis, saucios milites curandos divisit Patribus: Fabiis plurimi dati, nec alibi maiori cura habiti sunt.* LIV. II. c. 47. Qui quidem mos usque ad Hadriani et Alexandri Severi tempora obtinuit. Illum enim SPARTIANUS c. 10. narrat, aegros milites in hospitibus vidisse suis, hunc autem LAMPRIIDIUS c. 47. testatur, aegrotantes per tentoria militum visitasse et carpentis vexisse, et rebus necessariis omnibus adiuvisse; et si forte gravius laborassent, eos per civitates

agrosque patribus familias honestioribus ²⁾, et sanctoribus matronis distribuebat, reddens impendia, quae fecissent, sive convaluissent illi, sive periissent.

Quo autem tempore nosocomia militaria primum instituta fuerint, difficilis solutu quaestio esse videtur. Loca enim, quibus plures aegroti simul decumbere et a medicis curari poterant, nostris nosodochiis similia, antiquitus ignorabantur. HIER. enim *Mercuriali* (*Var. Lectt.* lib. I. c. 13. p. 39) assentiri haud possum, dum e STRABON. *geogr.* lib. VIII. probare cupit templa Aesculapii, quae in Epidauro, insula Co et Tricca celebratissima erant, talia instituta, certe similia praebuisse, in quibus quippe magna aegrotorum multitudo nutrita et ab Aesculapii sacerdotibus curata sit. Equidem potius in illis templis, sive potius in habitationibus sacerdotum cubiculum peculiare fuisse arbitror, quo unus alterque excipiebatur, qui ab Aesculapio morbi sanationem expectabant, eiusque saepius medica sacerdotum scientia, quae ipsis a gentis suae parente quasi hereditatis iure tradita, suoque ipsorum usu multum aucta erat, participes reddebantur. Non solum in hisce similibusque templis loca adaptata fuisse contendit *Mercurialis*, in quibus aegroti sanitatis recuperandae causa aliquamdiu commorari poterant, sed medicos quoque, quibus felix medicae artis exercitium multos discipulos conciliavisset, in aedibus suis iam Hippocratis temporibus aluisse ae-

2) Recte hanc vocem inepto *hominibus* a BOECLERO substitutam fuisse puto.

grotos, ut partim sub ipsorum oculis curiosius tractari possent, partim haberent discipuli, in quibus artis exercendae periculum sub magistri praesidio facere possent. Quae quidem *Mercurialis* sententia niti videtur loco HIPPOCRATIS *de medico* to. I. p. 45. ed. Lind. (to. I. p. 57. ed. Lips.) τὰ τοίνυν ἐν ὑγείᾳ θεραπευόμενα σχεδὸν μανθανόντων ἐστίν· δεῖ δὲ πρῶτον μὲν τόπον ἔχειν τῆς οἰκείης· ἐστὶ δὲ τοῦτο, εἴαν μήτε πνεῦμα εἰς αὐτὸ παραγινόμενον ἐνοχλῇ· μήθ' ἥλιος ἢ αὐγὴ λυπείη. E quibus verbis perspicuum esse puto, libelli huius auctorem non de nosodochio, in aedibus medici aperto, sed de chirurgi officina exponere, in quam convenient, quicunque eius auxilio opus habent, sive vulnus recens deligandum, sive cucurbitulae applicandae, sive abscessus aperiendus, sive ulcera tractanda, sive denique tela extrahenda sint. De his enim solis exponitur.

Duae nobis supersunt castrorum Romanorum descriptiones, quarum una *Polybio*, qui secundo ante Chr. nat. seculo exeunte floruit, altera *Hygino*, gromatico dicto, debetur, cuius aetas in Traiani et Hadriani tempora incidit. Ille autem, quamvis diligenter castrorum rationem, qualis sua aetate apud Romanos fuerit, libr. VI. c. 27 — 31. descripserit, tamen nihil omnino de loco peculiari castrorum praecipit, qui vulneratis aliave e caussa aegrotantibus militibus esset destinatus. Describit quidem cap. 31. amplum spatium, inter vallum atque tentoria interiacens, in quo valetudinarium poterat locum invenire suum, cum addat, locum illum vacuum multis iisque insignibus commoditatibus inservire. Sed in enumera-

tione commodorum, quae locus ille praebeat, valetudinarii, ibidem collocandi, nulla mentio iniecta est. Quamobrem iure meritoque statuere mihi videor, Polybii aevo nondum vulneratos milites coniunctim uno eodemque loco a medicis curatos fuisse, sed quemlibet aegrotum suo tentorio decubuisse. Primus, qui valetudinarium castrense commemoravit, est, quantum equidem scio, HYGINUS, cuius paulo ante mentionem feci, in libro *de castrametatione*, qui a RATBOLDO HERM. SCHELIO e codice haud dubie antiquo editus, et commentario erudito illustratus est ³⁾. In quo quidem libro, haud longe ab initio, valetudinario ibi locus adsignatus est, ubi POLYBIUS intra vallum atque primum tentoriorum ordinem spatium quaquaversum pedum ducentorum vacuum relictum fuisse tradidit, ad multas res utilissimum, quippe quod militibus, cum aut in aciem educendi essent, aut iter suscipi deberet, ordinandis, aut praedae tuto adservandae inservire posset. Hoc ipsum vacuum spatium HYGINI tempore valetudinarium, veterinarium et fabrica occupabat. Locum autem HYGINI ipsum, obscurum illum, et non omnino sanum, quo minus hodie in medium proferam et, num fortasse aliquid ad eius sive illustrationem, sive sanationem conferre possim, tentem, impedit me solemnitatis academica, cuius indicendae causa haec pauca praefatus sum.

Scilicet gratissima et mihi longe iucundissima officii mei

3) Recepit hunc libellum una cum SCHELII commentario GRAEVIVS in *Thes. antiqu. Roman.* to. X. p. 1014 — 1020.

parte nunc perfungendum est, qua Candidati Generosi et Doctissimi

FRIDERICI EDUARDI DE SECKENDORFF,

MEDICINAE BACCALAUREI DIGNISSIMI,

inaugurationem proximis diebus instare nuntiandum est; Candidati, qui non solum animi candore morumque integritate omnibus, qui eum norunt, maximopere probatus, sed etiam ob artis salutaris solidiorem doctrinam, quam in omnibus, cum illo institutis, tentaminibus praeceptoribus suis exhibuit, Doctoris medicinae ac chirurgiae honoribus, si quis alius, vere dignus est, cuius vitam, hactenus transactam, quam mecum communicavit, cum Lectoribus nunc communicabo.

Natus sum pridie idus Novembres anni nonagesimi septimi seculi superioris in oppido Havre de Grace comitatus Harfordiensis, qui ad rempublicam Marylandiae pertinet, patre GUSTAVO ANTONIO DE SECKENDORF, matre Americana MARIA ELISABETHA, e gente Lechleriana. Pater meus, Professor et Doctor philosophiae et aesthetices in collegio Carolino, quod floret Brunsvigae, nisi fallor — at utinam fallar! — ante annum circiter in America, quo, Europa relictā, rediit, heus! nimis matura morte mihi ereptus est. Puer anniculus in Europam traiectus, quantum memini, licet obscurae tantum infantiae meae imagines animo meo obversentur, nunc Dresdae, nunc Torgavii, nunc Hildburghausenii cum parentibus meis carissimis primos vi-

tae annos egi. — *Hildburghausenii* puerilem meum animum vir dignissimus *NONNE*, qui nunc scholarum est praefectus, privata institutione formare bonisque moribus imbuere studuit. Inde *Burkersdorfium* veni, vicum prope *Weidam*, ubi patruus meus *FERDINANDUS ALEXANDER*, Liber Baro *DE SECKENDORFF*, regis *Saxoniae* cubicularius generosus primi ordinis nec non eques ordinis, a falcone cognominati, tam benigne tamque liberaliter me excepit, ut, praeter sanguinis vincula, quibus cum ipso sum coniunctus, multa sint, quibus me illi obstrictissimum et sentiam, et publice gratissimus profitear. Dum haec mente revolveo, alius etiam viri de me meritissimi, *SCHEDII*, verbi divini apud *Triesnitzienses*, *Burkersdorfiensibus* vicinos, ministri, grata animum meum subit recordatio, qui tanta cum cura ac diligentia me erudit, ut, triennio praeterlapso, idoneus iudicarer, qui anno *MDCCCXI*. inter scholae *Roslebensis* discipulos reciperer. In hac autem schola mihi contigit, ut disciplina ac institutione optimorum praeceptorum frui possem, *WILHELMI*, Rectoris scholae et professoris meritissimi, *HENNICKII*, *NITZSCHII*, *KESSLERI*, *CONTII*, b. *ZACHARIAEI*, *KESSELII*, qui quanta cum fide ac sedulitate muneribus fungantur suis, meis laudibus non eget: communis enim omnium, qui illam scholam accurate cognoverunt, haec vox, hoc est iudicium. Prae ceteris autem avunculo meo, Generosissimo *DE WITZLEBEN*, Reg. *Boruss.* regimini a consiliis interioribus, pro praefecto rerum metallicarum, viro dignissimo, scholae illius gentilitio administratori, summo opere me ob-

strictum esse sentio, qui non solum, dum ibidem degerem, sed serius etiam Halae, quo post sexennium integrum, anno huius seculi decimo septimo, me iuris addiscendi caussa contuli, nihil omisit, quo vere paternum amorem et intimam mihi probaret amicitiam; cui quidem viro ad cineres usque colendo quot quantaque debeam beneficia, propter magnitudinem rite aestimare ac celebrare, propter multitudinem enumerare non possum! Quo quidem paterno eius favore et summa familiaritate nescio, an exoptatius quidquam atque iucundius mihi unquam contingere potuerit. Vtinam alia etiam ratione, quam grata tantumodo memoria studioque ardentissimo virtutes eius aemulandi, huic viro dignissimo pietatis meae specimina exhibere possim! — Quamdiu Halae commoratus sum, professorum celeberrimorum et merittissimorum scholas frequentavi, et philosophicas quidem b. MAASSII, iuridicas NIEMEIERI, SALCHOWII, DABELOWII et SCHMELZERI, quae nomina ornatissima penitus inhaerent memoriae meae. Neque tamen a me potui impetrare, ut haec studia continuarem, cum aliorum amor summopere me alliceret. Quam ob caussam, anno integro praeterlapso, Lipsiam profectus sum, ut medicinam amplecterer, ibique a b. ROSENMÜLLERO, viro Illustri, t. t. Rectore magnifico, inter cives academicos receptus, ab hoc ipso nec non ab Exp. БОСКИО anatomiae, ab Exp. WEBERO, physiologiae et anatomes comparatae, a b. GILBERTO chemiae et physices, historiae naturalis ab Exp. SCHWAEGRICHENO, botanices ab Exp. REICHENBACHIO, thera-

piae generalis et specialis ab Exp. PUCHELTO, chirurgiae
 ab Exc. KÜHNIO, artis obstetriciae et morbos mulierum sa-
 nandi ab Illustri JÖRGIO, materiae medicae et nosologiae
 ab Exc. HAASIO, artis medicamina aegrotis rite praescri-
 bendi cognitionem ab Exp. SCHWARZIO hausi. Quibus
 praeceptoribus pro summis de me meritis gratias hic ago,
 quas possum, maximas. Anno vicesimo primo h. saec. con-
 tigit mihi, ut Gratosus medicorum Ordo stipendium Trieri-
 anum benevole in me conferret, quo quidem beneficio nun-
 quam obliviscendo summo opere me adiutum esse publice pro-
 fiteor. Huius ipsius anni mense Decembri, venia impetrata,
 honores Baccalaureatus observanter petii, nec votis, examine
 feliciter superato, excidi. Mense Martio anni XXII. huius
 seculi, postquam JÖNGIUS, sempiterna dignus memoria, in
 progressus meos obstetricios inquisiverat, a medica Facultate
 veniam impetravi, artem obstetriciam exercendi. Brevi post
 Herbipolin me doctrinae meae medicae augendae causa con-
 tuli, ubi praecipue nosocomium Iulianum sub auspiciis viro-
 rum Exper. SCHÖNLEINII et TEXTORIS frequentavi, ne-
 que non clinices ambulatoriae, quae vocatur, duce Exp.
 VENDIO particeps fui. Simul mihi contigit, ut vir longe
 celeberrimus et meritissimus, Illustr. D'OUTREPONT, non
 solum nullum praetermitteret occasionem, qua me artis ob-
 stetriciae exercendae redderet peritior, sed etiam interioris
 familiaritatis vinculis exoptatissimis dignum iudicaret, et om-
 ni modo sinceram amicitiam mihi probaret, verbo, tot, tan-
 tisque me cumulavit beneficiis, ut, quomodo unquam satis

gratiarum ei reddere possim, non videam. — Anno vicesimo tertio Berolinum me contuli, neque parum debeo viris doctissimis, summis ornamentis huius literarum universitatis, quorum NEUMANNUS, BERENDSIUS et HUFELANDIUS clinicen me docuerunt; in chirurgia habui praeceptores RUSTIUM in nosocomio caritatis, et GRAEFFIUM. Hinc semestri exacto Lipsiam redii, ut Illustr. CLARUM audirem, cui tum pro egregia institutione, qua utendi veniam mihi fecit, tum pro summa benevolentia et liberalitate, qua me ornavit, plurimum me debere publice profiteor! Perinde Exp. WENDLERO et KUHLLIO gratias ago debitas, qui disciplina sua atque eruditione non parum mihi profuerunt. Ita instructus pridie Calend. Quintiles anni proxime elapsi subii examen rigorosum, ut viam ad summos honores in arte medica mihi patefacerem.

In quo cum Ordinis nostri de Eius doctrina conceptae expectationi omni modo satisfecisset, veniam accepit, defensa publice sub praesidio Excellentiss. et Experient. Collegae, CHRIST. GOTTHOLD ESCHENBACHII, Facultatis medicae Senioris Gravissimi, disputatione: *Collectanea quaedam de strangulationibus intestinorum internis, adiecta nova intestini coli contorti et summopere dilatati observatione*, summos in medicina et chirurgia honores capessendi. Quam quidem veniam, quae vulgo Licentia vocatur, equidem, qui Cancellarii vicem sustineo, Candidato Meritissimo proximo

die Veneris, qui erit d. XI. mensis Februarii erit, prae-
missa brevi oratione dabo. Ad quam benevole audiendam
Te, Rector Academiae Magnifice, Vos, Principes Cel-
sissimi, Comites Illustrissimi, Vtriusque Rei Publicae
Proceres Gravissimi, Commilitones Aestumatiissimi, ea,
qua decet, observantia invito.

P. P. Dom. Sexagesim. A. R. S. cIcIccccxxv.